

Náučný chodník Zelené srdce Hrádku

Kraj:	Žilinský
Okres:	Liptovský Mikuláš
Geomorfologická jednotka:	Liptovská kotlina
Geologická jednotka:	vnútrokarpatský flyš
Chránené územie:	chránený areál Hrádocké arborétum
Prístup:	bus Liptovský Hrádok, žel. st. / vlak Liptovský Hrádok a pešo 300 m na severovýchod (Belanskou ulicou)
Východisko:	Liptovský Hrádok, Hrádocké arborétum
Trasa:	Liptovský Hrádok: areál Hrádockého arboréta
Dĺžka, prevýšenie:	1 km, prevýšenie 10 m
Čas prechodu:	0,5 h
Počet zastávok:	6
Náročnosť:	nenáročná trasa

Zameranie chodníka: dendrologické, lesnícke

Typ chodníka: samoobslužný, okružný, obojsmerný, peší, celoročný,

Nadväznosť na turistickú značku: nie je

Rok otvorenia: 2009

Aktuálny stav: Informačné panely sú dobrom stave.

Textový sprievodca: nie je; informácie o arboréte > stránka školy SOŠLaD Hrádocké arborétum

Kontakt: Stredná odborná škola lesnícka Jozefa Dekreta Matejovie v Liptovskom Hrádku (SOŠLaD), Hradná 534, 033 14 Liptovský Hrádok, tel. 044 / 5222 147

Poznámka: Náučný chodník je prístupný iba v čase otváracích hodín Hrádockého arboréta - info pozri na jeho stránke, resp. v závere hesla nižšie.

Využitelnosť pre školy

Náučný chodník je vhodný na terénne vyučovanie zamerané na poznávanie drevín. Odporúčame návštevu neďalekého Múzea baníctva a hutníctva Maša či nenáročný výstup na vyhlíadku na Skalke.

Čo sa oplatí vidieť na trase náučného chodníka a v okolí

Liptovský Hrádok. Mesto východne od Liptovského Mikuláša na severe Slovenska na južnom okraji Liptovskej kotliny, geomorfologického podcelku Podtatranskej kotliny, nad ústím Belej do Váhu pod svahmi Nízkyh Tatier a najzápadnejšej časti Kozích chrbtov. Od roku 1971 je jeho súčasťou bývalá samostatná obec Dovalovo (v rokoch 1971 - 1992 boli mestskými časťami aj obce Liptovský Peter a Litovská Porúbka). Územie dnešného mesta bolo osídlené už Keltmi. Na ochranu obchodných ciest tu pri osade Belsko vybudovali v 14. storočí kráľovský Nový hrad (Hrádok), o ktorom prvá písomná zmienka pochádza z roku 1341. Pri hrade dostavali na začiatku 17. storočia kaštieľ. Základom dnešného mesta bola železná maša a medený hámor a najmä lesnícke školstvo a priemysel z konca 18. storočia, kedy tu zlúčením osád vznikol Liptovský Hrádok. Jeho jadrom sa stala cesta smerujúca od hradu k juhu (dnešná Hradná ul.) so štvorradovou lipovou alejou z roku 1777, založenou komorským úradníkom Jánom Xaverom Girsíkom a riaditeľom horárskej školy Jánom Benkem (jej časť sa stala základom pre dnešné arborétum, viac v hesle nižšie). Po jej stranách na prelome 18. a 19. storočia vznikol urbanistický celok - tzv. lesnícke mestečko „Pod lipami“ - s objektmi lesníckych a banských úradov. V roku 1796 tu vznikla prvá lesnícka škola v Uhorsku - jedna z najstarších v Európe -, v roku 1802 povýšená na Kráľovskú komorskú lesnú a hlavnú národnú školu (v roku 1815 zrušená a v roku 1886 nahradená horárskou školou). V mestečku bola aj pila, solný sklad pri Váhu (založený v roku 1728), mlyn, pivovar, rybník pri hradnom areáli, obyvatelia sa zaoberali tiež pltníctvom. V 20. storočí viedla z Liptovského Hrádku lesná úzkokoľajná železnica do Liptovskej Tepličky s bohato rozvetvenou sieťou tratí v oblasti doliny Čierneho Váhu (viac > Náučný chodník Okolím Liptovskej Tepličky v hesle Považská lesná železnica). Ďalší rozmach mesta nastal po druhej svetovej vojne - rozvinul sa drevársky priemysel, v roku 1950 vznikol závod Tesla, vybudovali sa sídliská, stredné školy, výskumné stanice (lesného hospodárstva, včelárstva). Okrem zrúcaniny hradu s prilahlým renesančným kaštieľom (viac v samostatnom hesle) sú ďalšími pamiatkami napr. pôvodne ranogotický rímskokatolícky kostol sv. Martina z druhej polovice 13. storočia a klasicistický evanjelický a. v. kostol z roku 1857 s obrazmi P. M. Bohúňa v časti Dovalovo, v meste klasicistický rímskokatolícky kostol Navštívenia Panny Márie z roku 1790, evanjelická a. v. modlitebňa z roku 1943 podľa projektu Emila Belluša, budova najstaršej lesníckej školy v Uhorsku založenej v roku 1798, budova solného a medného úradu z roku 1770, dnes národopisné múzeum - pobočka Liptovského múzea v Ružomberku - s expozíciami ovčiarstva, Komorského úradu likavsko-hrádockého panstva, solnej cesty, dejín mesta a galériami ľudového výtvarného prejavu (modrotlač, paličkovaná čipka) či súbor baníckych stavieb v časti Maša povyšne intravilánu (dnes Múzeum baníctva a hutníctva Maša, viac v samostatnom hesle).

Chránený areál Hrádocké arborétum. Chránené územie v centre Liptovského Hrádku (asi 300 m severovýchodne od železničnej stanice) vyhlásené v roku 1982 na ochranu jedného z najstarších arborét na území Slovenska, slúžiace ako študijná plocha pre výučbu dendrológie a iných disciplín lesníckej školy a umožňujúce štúdium ekologických podmienok a aklimatizácie cudzokrajných drevín v miestnych podmienkach, ktoré je zároveň dôležitou súčasťou mestskej zelene s rekreačnou funkciou. Toto historické, najvyššie položené arborétum na Slovensku má okrem toho i štatút kultúrnej pamiatky a významného lesníckeho miesta. Je treťou najrozsiahlejšou dendrologickou zbierkou na Slovensku - nachádza sa tu viac ako 700 druhov domácich a cudzokrajných drevín, z ktorých niektoré sú mimoriadne vzácne. Jeho história siaha do konca 18. storočia - v roku 1796 sa začal budovať v okolí sídla prvej lesníckej školy v Liptovskom Hrádku anglický park, ktorého základom bola aleja asi 200 líp vysadených v roku 1777 pri príležitosti prvého výročia vzniku USA. Tento však po zániku školy v roku 1815 schátral a nový lesnícky botanický park v prírodno-krajinárskom slohu medzi dnešnou Hradnou ulicou, riekou Belou a železničnou traťou založil so vznikom horárskej školy v roku 1886 jej riaditeľ Rudolf Benkő. Súčasne s ním bol vysadený aj ochranný les pri Belej, ktorý dodnes chráni Hrádocké arborétum a časť mesta pred západným vetrom. Okolo 250 ks tridsiatich druhov drevín dovezli z botanickej záhrady v Banskej Štiavnici. Začiatkom 20. storočia vybudovali na kanáli medzi Belou a Váhom jazierko (zaniklo v 60. rokoch 20. storočia), plocha parku sa v roku 1928 zmenšila pre výstavbu Výskumného ústavu včelárskeho. Za riaditeľa Bohuslava Procházku došlo k rozvoju areálu výsadbou cudzokrajných drevín (dub červený, smrek pichľavý, smrek omorikový, duglaska tisolistá, tuja západná, jedlovec kanadský, smrekovec japonský, borovica balkánska a i.), po jeho odchode v roku 1933 bola rozloha parku redukovaná a jeho rozvoj nastal až s celkovou rekonštrukciou po roku 1958. Hrádocké arborétum sa delí do niekoľkých zón (A - Severná Amerika, B - Eurázia, C - zbierky rododendronov, D - zbierky vždy zelených drevín, E - Východná Ázia, F - vresoviská a alpinum, G - zbierky vrúb a H - popínavé dreviny) a nachádza sa v ňom aktuálne okolo 740 taxónov drevín (155 ihličnatých a 588 listnatých). Prevádzková budova arboréta vznikla rekonštrukciou bývalej rybárskej liahne v rokoch 1983 - 1986. Správcom arboréta je Stredná odborná škola lesnícka a drevárska Jozefa Dekreta Matejovie v Liptovskom Hrádku. Verejnosti je denne a bezplatne prístupné po celý rok, a to v sezónne určenom čase (vždy mimo nočných hodín).

Liptovský hradok (predtým Nový hrad, Hrádok). Zrúcanina gotického kamenného vodného hradu zo 14. storočia s dvoma nárožnými vežami, jedinečného na Slovensku, na severnom okraji Liptovského Hrádku na nevelkej, z nivy Belej vyčnievajúcej triasovým dolomitom budovanej vyvýšenine, geologicky nadväzujúcej na blízke strmo sa dvíhajúce Kozie chrbtty. Skalný výčnelok s hradom pôvodne obkolesovala vodná priekopa, ktorú pripomína neďaleké jazero. Bol vybudovaný ako kráľovský hrad na ochranu významných obchodných komunikácií medzi Považím a Spišom. Prvá písomná zmienka o ňom ako hrade Wywar pochádza z roku 1341. Hrad často menil majiteľov, v roku 1600 ho získala Magdaléna Zaiová, ktorá ho prestavala a dostavala k nemu renesančný dvojpodlažný kaštieľ. Počas protihabsburských povstaní tu bola uložená svätoštefanská kráľovská koruna, t. z. že bol dobre chráneným a bezpečným miestom a zároveň dôležitým oporným bodom cisárskeho vojska. V 18. storočí patril Lichtensteinovcom. V roku 1803 vyhorel. Obnovený bol len kaštieľ, zriadili tu okresný súd a väznicu, ktoré tu boli až do roku 1930. V rokoch 1960 - 1990 bolo v priestoroch hradu zriadené národopisné múzeum. Od roku 2001 je celý areál súkromným majetkom - kaštieľ slúži ako luxusný hotel, pre ktorého hostí je hrad čiastočne prístupný.

Skalka. Turisticky prístupný skalnatý hrebienok nad Liptovským Hrádkom s upravenými vyhlídkami na strmom okrajovom svahu najzápadnejšieho výbežku (700 - 800 m n. m.) Kozích chrbtov, miestnymi zvaného Hradská hora, budovaných v tejto časti prevažne triasovými dolomitmi. Poskytuje výhľady do Liptovskej kotliny - na mesto Liptovský Hrádok pod svahmi Nízkyh Tatier, jeho hrad a kaštieľ, Belú, susedné obce - a tiež na panorámu Západných Tatier a západnú časť Vysokých Tatier. Na jej vrchole s reliktným borovicovým lesom a teplomilnými rastlinnými spoločenstvami na skalách sa nachádza dvojkríž a panoramatická tabuľa s popisom výhľadu. V stene na úpätí Skalky je schodištom prístupná

pamätná tabuľa venovaná vojakom Pracovného zboru národnej obrany 1940 - 1945, ktorí mali v prezenčnej službe hodnosť tvorník (do týchto jednotiek boli zaradovaní Židia, Rómovia a slovenskí vojaci s nižšou zdravotnou klasifikáciou). V blízkosti skalného masívu, pri jazierku vedľa areálu Liptovského hrádka a kaštiela, stojí pomník obetiam prvej a druhej svetovej vojny z regiónu od sochára Ladislava Polláka (1912 - 2002), vybudovaný už v roku 1944 (a neskôr dotvorený) v tvare ihlanovitého obelisku z hrubo otesaných žulových kvádrov s tromi sochami (vojaka, letca a vojaka-tvorníka) v nadživotnej veľkosti a tromi bronzovými tabuľami s menami padlých v oboch vojnách z Liptovského Hrádku a šiestich okolitých obcí.

Múzeum baníctva a hutníctva Maša v Liptovskom Hrádku. Areál historických objektov hornoliptovského baníctva a hutníctva asi 3,5 km východne od centra Liptovského Hrádku pri hlavnej ceste (č. 18) v úzkej doline Váhu na okraji jeho nivy pod svahmi Kozích chrbtov, jedna z expozícií Liptovského múzea v Ružomberku. Banská vážnica a klopačka sa tu zachovali v činnej forme až do druhej polovice 19. storočia. V budove klopačky je galéria reprodukcí banských drevorytov z diela Georgia (Juraja) Agricola De re metallica libri XII (vydané v roku 1556), ilustrujúcich vývoj baníctva do 16. storočia s technologickými prvkami a ťažobnými postupmi typickými aj pre liptovský región. V budove vážnice je výstava histórie baníctva a hutníctva v Liptove včítane zbierky banských svietidiel, odevu a pracovných nástrojov. Muzeálny areál je národnou kultúrnou pamiatkou, otvorený je v sezóne štvrtok - sobota 15 - 18 h, inokedy len po dohode (tel. 0904 550 461).

Prírodná pamiatka Mašiansky balvan. Maličké chránené územie medzi Liptovským Hrádkom a Kráľovou Lehotou na okraji nivy Váhu medzi Váhom a železničnou traťou vyhlásené v roku 1965 na ochranu výnimočného prípadu zachovania časti pleistocénnej skalnej riečnej terasy Váhu v podobe riečneho ostrova. Územie má aj významnú estetickú a krajnotvornú hodnotu. Balvan tvorí dolomitový tvrdoš vypreparovaný selektívnou eróziou Váhu pri jeho zahlbovaní sa do okolitých relatívne menej odolných terasovaných glacifluviálnych štrkovitých až balvanitých akumulácií v spodnom úseku prielomovej časti jeho doliny na kontakte Kozích chrbtov a Nízkych Tatier, resp. Bieleho Váhu cez Važecký chrbát (podcelok Kozích chrbtov).

Liptovská kotlina. Jeden z troch geomorfologických podcelkov **Podtatranskej kotliny**, vyhraničený zhruba medzi Ružomberkom, Važcom, Štrbským sedlom, Pribylinou a Kvačanmi; so zvyšnými jej dvoma časťami susedí na východe - s Popradskou kotlinou - a severovýchode - Tatranským podhorím. Ďalej susedí s Veľkou Fatrou, Nízkymi Tatrami, Kozími chrbtami, Západnými Tatrami a Chočskými vrchmi. Predstavuje mohutnú tektonickú depresiu ležiacu vo výškach zhruba 470 - 900 m n. m. Je vyplnená kvartérnymi terasovými a nivnými sedimentmi riek a potokov (hliny, štrkopiesky) a pod tatranským úpäťm i glacifluviálnymi terasovanými kužeľmi (štrky, štrkopiesky), čiastočne prikrývajúcimi podložné paleogénne horniny (flyš: pieskovce a ílovce). Tieto lokálne i s drobnými mezozoickými ostrovmi (Hrubý grúň) výraznejšie vystupujú nad zvlnený reliéf s dlhými plochými chrbtami až plošinami a majú charakter až vrchoviny. V oblasti niektorých zlomov sa vyskytujú travertíny (Lúčky, Bešeňová, Liptovské Sliache).

Názvy informačných panelov

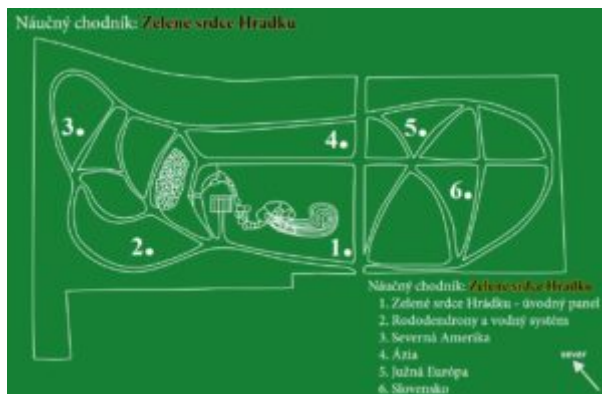
1. Arborétum - zelené srdce Hrádku
2. Rododendrony a vodný systém
3. Severná Amerika
4. Ázia
5. Južná Európa
6. Slovensko

Hrádecké arborétum

